

33. Мохов В.П. Номенклатурная организация власти: функциональные пределы / В.П.Мохов // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя: Просвіта, 2008. – Вип. XXIII: Політична еліта в історії України. – С. 38–50.
34. Дементьев Б. П. Номенклатура советского общества: история и современность // Номенклатура и номенклатурная организация власти в России XX века. Материалы интернет-конференции «Номенклатура в истории советского общества» (ноябрь 2003 – март 2004 гг.). – Пермь, 2004.

Билоус Э. В. Партийно-советская номенклатура западных областей Украины в первые послевоенные годы (историография проблемы)

Проанализированы научные труды советских и современных ученых, посвященные изучению проблемы партийно-советской номенклатуры как таковой, и ее особенностей в западноукраинском регионе. Сконцентрировано внимание на освещении отдельных аспектов проблемы в отечественной и российской историографии.

Ключевые слова: западноукраинский регион, партийно-советская номенклатура, историография, большевистская партия, КП(б)У, партийные организации.

Bilous E. V. Party-soviet nomenclature of Western regions of Ukraine during first postwar years (historiography of the problem)

The scientific works of Soviet and modern scholars devoted to the study of the problems of the party – Soviet nomenclature itself and its features in the Western region are analyzed. An attention on highlighting of some aspects of problems in domestic and Russian historiography is concentrated.

Keywords: western regions of Ukraine, party-soviet nomenclature, historiography, Bolshevik party, KP(b)U, party organizations.

УДК 94:341(4)

О. М. Маклюк

МЕМОРИАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО В КРАЇНАХ ЄВРОПИ: ПРОБЛЕМА РЕГУЛЮВАННЯ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ

Стаття присвячена аналізу законодавчого втручання держав у регулювання історичних питань. Автор представив “меморіальні закони” як один з механізмів реалізації політики пам'яті, що проводять країни Європи на сучасному етапі трансформації.

Ключові слова: історична пам'ять, політика пам'яті, історична свідомість, “меморіальні закони”.

Взаємозв'язок між історією і пам'яттю став темою особливого академічного інтересу, коли виникла гостра потреба переосмислити події другої половини ХХ століття. Саме у цей час у комплексі соціогуманітарних дисциплін визначилася ціла група спільних для вивчення проблем, пов'язаних з дослідженнями соціальної історії, колективної, індивідуальної, історичної пам'яті. У країнах Європи формувалася окремих напрямом досліджень – тегору studies (“дослідження пам'яті”).

У другій половині ХХ ст. різні аспекти зазначеної проблеми нашої висвітлення у роботах таких відомих дослідників як: Я. Ассман, П. Нора, Й. Рюзен [1-4]. У гуманітарних науках дослідження проблем “пам'яті” увійшли у сферу наукових інтересів таких науковців як: М. Кені, Д. Олік, Д. Робінс, П. Хаттон [5]. На пострадянському просторі також з'явилася ціла плеяда робіт: у російській історіографії це теоретичні праці: М. Барга, Л. Репіной, І. Савельєвої, А. Полетаєва, М. Копосова [6]; у сучасній українській науці проблема увійшла у коло наукових інтересів: Л. Зашкільняка, Ю. Зерній, А. Киридон, С. Кульчицького, І. Симоненка, Ю. Шаповала, Н. Яковенко [7-13].

Останнім часом не тільки науковці, а і державна еліта, уряди європейських країн все більшу увагу звертають на проблеми історичної пам'яті, що пов'язано зі спробами розібратися зі своїм минулим, відкриттям архівів та публічним обговоренням своєї нещодавньої історії. Дослідники відмічають, що пам'ять формуються як самим суспільством, без помітного втручання держави, так і за допомогою самої держави через її структури [14]. Характерною рисою нового століття стала: з одного боку, поступова відмова держав від політики “історичної амнезії”, замовчування конфліктних історичних питань; з іншого, створення державами власних інструментів та механізмів, що контролюють “пам'ять”.

Метою дослідження, результати якого представлені у даній публікації, є спроба проаналізувати специфіку основних напрямів політики пам'яті, яку проводять деякі країни Європи. Увагу буде сфокусовано на дослідженні проблем законодавчого втручання держав у регулювання історичних питань.

Політика пам'яті, яку проводить держава або інші політичні сили, безпосередньо впливає на формування історичної свідомості її громадян і знаходить свій прояв у цілому ряді моментів, одним з яких є законодавче регламентування проблем історичної пам'яті. Так, наприкінці ХХ – на початку ХХІ століття, деякі країни Європи, на законодавчому рівні стали приймати закони, що регламентують історичну пам'ять, та впроваджувати кримінальну відповідальність за публічне перекручення або надмірну підтримку тих чи інших історичних фактів. Російський історик М. Копосов виділяє два види меморіального законодавства: по-перше, це чисто декларативні закони, що демонструють офіційну оцінку державою тієї або іншої історичної

події, по-друге, це закони, що передбачають кримінальне покарання за їх публічне вираження, за погляди на минуле [6].

Початок створення меморіального законодавства фактично було покладено у 40-50-х роках ХХ ст., коли ряд європейських країн за результатами роботи міжнародного судового процесу над колишніми керівниками гітлерівської Німеччини, що проходив у м. Нюрнберг (20 листопада 1945 – 1 жовтня 1946 рр.) прийняли закони, що засуджували нацизм, як наслідок ряд таких європейських країн як: Австрія, Данія, Угорщина, Франція заборонили на законодавчому рівні публічне використання або поширення фашистської символіки [15]. Осмислення проблем нацизму продовжувалося в європейському співтоваристві всю другу половину ХХ століття і пройшло шлях від формування “німецького відчуття провини” до розуміння європейської колективної відповідальності за злочини фашизму, при цьому однією з найбільш гострих і “болючих” тем стало засудження Голокосту. Саме засудження європейським суспільством переслідування і масового знищення євреїв у Німеччині під час Другої світової війни дало поштовх к створенню меморіальних законів наприкінці ХХ – початку ХХІ століття.

Франція стала однією з перших країн Європи, яка, впровадила у державну практику так звані “меморіальні закони”. Перший “меморіальний закон” з’явився у Франції у 1990 році, у зв’язку з гучною справою Роббера Форіссона, ліонського професора філології. Наприкінці 70-х – початку 80-х роках ХХ ст. Робер Форіссон опублікував серію статей у журналі Історичний огляд (Journal of Historical Review) та листів у французької газеті Ле-Монд (Le Monde), де стверджував, що нацисти не користувалися газовими камерами, не починали геноцид євреїв і що це міф, який був створене сionістами. [16]. Для того, аби припинити такого роду вислови, що ставлять доведені факти під сумнів, з’явився перший меморіальний закон Гесо (“Loi Gayssot”) 1990 року, згідно якого невизнання Голокосту заборонено, а стаття 9 означеного закону передбачала покарання не тільки за невизнання цього злочину проти євреїв, а й за “сумніви та дискусію” з цього приводу [4]. Проблема стала предметом обговорення міжнародної спільноти, мала великий міжнародний резонанс. Закони, що прямо забороняють публічне заперечення, зменшення, схвалення або виправдання злочинів, здійснених нацистами (зокрема Голокосту) були ухвалені в таких європейських країнах як: Австрія (1947, 1992), Бельгія (1995), Іспанія (1996), Угорщина (2010), Німеччина, (1985, 1994) Латвія (1990), Люксембург (1997), Польща (1999), Португалії, Румунія (1991), Словенія, Словаччина (2001), Чехія, Франція (1990, 2003), Швейцарія (1994, 2001) [15; 17]. У 2005 році Генеральна Асамблея ООН проголосила день звільнення Освенціму (27 січня) – Міжнародним днем пам’яті жертв Голокосту, в день 60 річниці Голокосту Європарламент ухвалив резолюцію, що засуджувала Голокост.

Саме у Франції вперше було запропонована кримінальна відповідальність за порушення меморіального законодавства. Професор Робер Форісон був засуджений французькою Фемідою у жовтні 2006 р. за публічне заперечення Голокосту, приводом для судового вердикту став його виступ в ефірі іранського супутникового телеканалу, за аналогічне правопорушення суд французького міста Ліона умовно засудив до трьох місяців тюремного в’язниці і штрафу в 5 тис. євро члена Європарламенту Бруно Гольніша [18]. Відмітимо, що ряд європейських країн серед яких Данія та Норвегія відстоюючи право на вільне вираження поглядів громадян відмовились ввести заборону на публічне заперечення Голокосту [19].

Згодом, упродовж декількох наступних років у Франції було ухвалено ще три закони, які теж називаються “меморіальними”. Перший – закон від 29 січня 2001 року, який визнає геноцид вірмен турками у 1915 році, другий – закон Тобіра (“Loi Taubira”), 2001 р., який офіційно оголошує работоргівлю злочином проти людства і нарешті третій закон про французьку “присутність” в колишніх колоніях, ухвалений у 2005 р., в одній із статей якого було сказано, що у шкільних підручниках у Франції повинно відбиватися не тільки негативне, а і те позитивне що привнесла Франція на колонізовані території [4].

Дискусія мала місце не тільки серед законодавців, а й серед істориків. Дослідники відмічають, що дебати довкола “меморіальних законів” у Франції ще раз нагадують, що історія це не територія ухвалення політичних і адміністративних рішень, а – поле публічних дискусій [20]. Слід відзначити, що такий підхід неоднозначно сприймається і зараз у французькому суспільстві. Більш того, з критикою закону різко виступила наукова спільнота. Символічно, що очолив науковців один з фундаторів “політики пам’яті”, як нової історичної концепції, член Французької Академії, історик, президент асоціації “Свободу історії”, автор унікального семитомного проекту “Місця пам’яті” (1984-1993) – П’єр Нора. Він звернувся із закликом до політиків відмовитися від законодавчого втручання держави у регулювання історичних питань [2; 3].

Наступною хвилею меморіального законодавства стало засудження злочинів комуністичних режимів, подібно до того, як в Нюрнберзі були засуджені злочини фашизму. У вересні 2005 року керівник делегації Швеції – Йоран Ліндبلاد представив на політкомісію Парламентської Асамблеї Ради Європи доповідь “Необхідність засудження міжнародним співтовариством злочинів комунізму”. 25 січня 2006 року Парламентська Асамблея Ради Європи прийняла Резолюцію № 1481, що закликає до засудження злочинів тоталітарних комуністичних режимів [21].

По аналогії з переслідуванням нацистських переступників ряд країн Європи створили окремі структури, що повинні були розслідувати злочини комуністичних режимів. Так, у Польщі 18 грудня 1998 р/ був прийнятий Закон про Інститут національної пам’яті та створена Комісія з розслідування злочинів проти польського народу, у матеріалах закону з’явився особливий правовий термін – комуністичні злочини, який став використовуватися в законодавстві Польщі для позначення діянь, здійснених посадовою особою комуністичної держави в період з 1939 по 1990 рр. [22]. 28 листопада 2009 року президент Польщі Лех

Качинський підписав указ, що забороняє покупку і зберігання радянської символіки, згідно з документом, придбання і поширення предметів або записів, що містять радянську символіку, може спричинити покарання у вигляді позбавлення свободи строком до двох років [23].

Аналогічне законодавче закріплення відбувається зараз і у країнах колишнього Радянського Союзу. Відмітимо, що чітко спрямовану політику пам'яті, зорієнтовану на суворе засудження репресивної політики комуністичного режиму мають країни Балтії. Ця політика має кілька спільних для всіх балтійських республік рис. Парламенти всіх прибалтійських країн засудили радянську агресію 40-років ХХ століття, більш того прийнята серія законів стосовно цієї проблеми. Так, 29 вересня 2009 року – Литовський парламент ухвалив поправки до Кримінального кодексу, що вводять покарання за заперечення або виправдання “радянської агресії” проти цієї держави. В Естонії був розроблений пакет документів так званої “бронзової ночі”, прийнятий після вуличних протестів російськомовного населення Естонії проти перенесення пам'ятника радянським воїнам – Бронзового солдата. Політика пам'яті у Латвії, Литві та Естонії активно підтримується державою на рівні національних інституцій. Так, держави балтійського регіону також прийняли ряд законів. Одразу після отримання незалежності у цих країнах була заборонена символіка тоталітарного минулого. На думку естонської влади, присутність будь-якої радянської символіки на території Естонії має бути прирівняне до фашистської, оскільки подібні речі нагадують про факт “окупації” країни. 17 червня 2008 року парламент Литви прийняв законопроект, що забороняє використання нацистської і радянської символіки. Серед інших символів під заборону попали: радянський гімн, прапори і герби гітлерівської Німеччини, Радянського Союзу і Литовської РСР, нацистська свастика, радянські серп, молот і п'ятикутна червона зірка [24].

Проблема регулювання історичної пам'яті стала предметом обговорення і серед політичної еліти України, країна також стала на шлях створення законів, що регламентують історичну пам'ять. До меморіальних законів України можна віднести закон “Про Голодомор 1932-1933 років ” (№376-V від 28.11.2006 р.), який проголосив Голодомор геноцидом українського народу. У статті 2 зазначено, що публічне заперечення Голодомору 1932-1933 років в Україні визнається протиправною дією [25]. Ще одним полем боротьби навколо меморіального законодавства в Україні стала особистість Степана Бандери. У січні 2010 року Президент України Віктор Ющенко присвоїв С.Бандері звання Герой України [26]. У квітні 2010 року Донецький окружний адміністративний суд визнав незаконним та скасував Указ Президента В. Ющенка про присвоєння С. Бандері звання Героя України. Події навколо справи С.Бандери викликали неоднозначну реакцію як в Україні, так і серед міжнародної спільноти [27].

Росія, також почала створювати “меморіальні закони”. Так, російська влада має намір “коректувати” вітчизняну історію – 15 травня 2009 року був виданий указ президента Дмитра Медведєва № 549 “Про Комісію при Президентові Російської Федерації по протидії спробам фальсифікації історії в збиток інтересам Росії” [28] і Проект Федерального закону “Про протидію реабілітації у нових незалежних державах на території колишнього Союзу РСР нацизму, нацистських злочинців і їх пособників” [29]. Порушення одноманітності в інтерпретації радянської історії пропонується розглядати як кримінальний злочин. Так само, як і французькі історики, російські дослідники виступили з протестом представив проект відкритого листа академічного співтовариства, стурбованого, підриванням престижу російської історичної науки. Російські науковці підкреслюють, що створюється небезпечний прецедент, на підставі якого можна збудити кримінальне переслідування будь-якого історика, чий дослідження є незручними владі. Це повернення до найпохмуріших часів в історії радянської держави, зламані долі і знецінені наукові праці [30].

В цілому, можна констатувати, що проблема регулювання історичної пам'яті, шляхом створення меморіального законодавства є сьогодні актуальною для багатьох країн Європи. Коло питань яки увійшли у сферу законодавчого регулювання головним чином пов'язані з засудженням європейським співтовариством злочинів комунізму та фашизму. Меморіальне законодавство як феномен є парадоксальним явищем, що характеризується вельми оригінальною подвійністю. З одного боку меморіальні закони декларують боротьбу з історичними фальсифікаціями та захищають, як правило “жертв” режимів, з іншого сприяють формуванню настільки необхідного для держави ідеологічного міфу. Фактично, меморіальне законодавство стає будівельним матеріалом для формування свідомості громадян в державах і ця ідеологічна складова є доміантною в законотворчості пострадянських країн.

Саме тому сьогодні актуальним є питання: меморіальне законодавство створює умови для примирення різних форм “пам'яті” чи стає особливим засобом маніпулювання історією й пам'яттю? Слід відзначити, що вищезгадана політика Європейських країн щодо регулювання історичної пам'яті створює обмеження щодо свобод науковців-істориків, накладає табу на право висловлення дослідником своєї точки зору. Сьогодні, політична еліта країн Європи повинна розуміти, що історична пам'ять, як процес осмислення різними соціальними групами свого минулого, має свою динаміку і розвивається за своїми законами, а активна діяльність в сфері історичної політики повинна буди виваженою та політично зрілою. Відмітимо, що історичний погляд на події минулого, який транслюється сьогодні деякими політичними силами не завжди позитивно впливає на історичну пам'ять, а спроби маніпулювання часто виявляються безрезультатними. “Політика пам'яті”, яку намагаються проводити сьогодні європейські країни повинна сприяти консолідації суспільства, в основі цієї політики не має бути місця створенню протистояння різним видам пам'яті та спогадів, у тому числі на законодавчому рівні.

Джерела та література

1. Ассман Я. Культурная память. Письмо, память о прошлом и политическая идентичность в высоких культурах древности / Ян Ассман. – М.: Языки славянской культуры, 2004. – 368 с.
2. Нора П. Проблематика мест памяти / Пьер Нора // Франция-память / [П. Нора, М. Озуф, Ж. де Пюимеж, М. Винок]. – СПб.: Изд-во С.-Петербур. ун-та, 1999. – 328 с.
3. Нора П. Всемирное торжество памяти / Пьер Нора – М.: Неприкосновенный запас. – № 2-3. – 2005. [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://magazines.russ.ru/nz/2005/2/nora22.html>. – Название с экрана.
4. Рюзен Й. Утрачивая последовательность истории: Некоторые аспекты исторической науки на перекрестке модернизма, постмодернизма и дискуссии о памяти / Йорн Рюзен // Диалог со временем. Альманах интеллектуальной истории. – 2001. – Вып. 7. – С. 8–26.
5. Olick J. K., Robbins J. Social Memory Studies: From “Collective Memory” to the Historical Sociology of Mnemonic Practices. / Jeffrey K. Olick and Joyce Robbins // Annual Review of Sociology. – 1998. – Vol. 24. – P. 105-140; Хаттон П. История как искусство памяти / Перев. с англ. В. Ю. Быстрова. / П. Хаттон. – СПб.: «Владимир Даль», 2004. – 424 с.; Kenny M. A Place for Memory: The Interface between Individual and Collective History. / M. Kenny // Comparative Studies in Society and History. – 1999. – Vol. 41. – No. 3. – P. 420-437.
6. Барг М. Эпохи и идеи. Становление историзма. / М. Барг – М.: Мысль, 1987. – 348 с.; Репина Л. Историческая память и история историков / Лорина Репина // Исторические записки. – № 13 (131). – М.: Наука, 2010. – С. 154-164.; Савельева И., Полетаев А. Знание о прошлом: теория и история. / Ирина Савельева, Андрей Полетаев. – В 2 т. – СПб.: Наука, 2003, 2006. – 751 с.; Копосов Н. Политика памяти и мемориальные законы / Николай Копосов. [Электронный ресурс]. – Режим доступа – <http://www.russ.ru/pole/Politika-pamyati-i-memorialnye-zakony>.
7. Зерній Ю. Державна політика пам'яті в Україні: становлення та сучасний стан / Юлія Зерній // Стратегічні пріоритети. – 2008. – №3(8). – С.41-51.
8. Зашкільняк Л. Історична пам'ять і соціальні функції історії у сучасному світі / Л.Зашкільняк // Україна – Європа – Світ. – Вип.2: Міжнародний збірник наукових праць. Серія: історія, міжнародні відносини / Гол.ред. Л.М. Алексієвцев. – Тернопіль: Вид-во ТНПУ ім.В.Гнатюка, 2009. – С. 156-159.
9. Киридон А. Історична пам'ять і історична травма: понятійний дискурс / А. Киридон // Слов'янський вісник: Збірник наукових праць. Серія „Історичні та політичні науки” Рівненського державного гуманітарного університету та Рівненського інституту слов'янознавства Київського славістичного університету. – Випуск 8. – Рівне: РІС КСУ, 2009. – С.3-8;
10. Кульчицький С. Національна історія як чинник державотворчого процесу / С. Кульчицький // Історія України. – 1999. – №8. – С.4.
11. Симоненко І. Особливості структури історичної пам'яті Українського народу та шляхи формування національного історичного нарративу / І. Симоненко // Стратегічні пріоритети. – 2009. – №1(10). – С.51-61.
12. Шаповал Ю. Політика пам'яті в сучасній Україні. – Права Людини в Україні. Інформаційний портал Харківської правозахисної групи. – Режим доступу: <http://www.maidan.org.ua/static/mai/1230106244.html>
13. Яковенко Н. Вступ до історії. / Н. Яковенко – К.: Критика, 2007. – 275 с.; Яковенко Н. Одна Клію, дві історії / Н. Яковенко // Критика. – 2002. – №12 (62). – С.12-14.
14. Гирич І., Шаповал Ю. Чому необхідно переосмислювати минуле? / Ігор Гирич, Юрій Шаповал. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.kas.de/wf/doc/kas_21888-1522-1-30.pdf?110215131341. – Назва з екрану.
15. Legislation Against Antisemitism and Denial Holocaust [Electronic resource]. – Regime of access: <http://www.antisemitism.org.il/rus /Legislation %20Against %20Antisemitism% 20and%20Denial%20 Holocaust>. – Title from screen.
16. Faurisson R. Is The Diary of Anne Frank genuine? / Robert Faurisson // The Journal of Historical Review. – Spring 1982. – Vol. 3. – No. 2. [Electronic resource]. – Regime of access: http://www.ihr.org/jhr/v19/v19n6p-2_Faurisson.html – Title from screen.
17. Капинус О.С., Додонов В.Н. Ответственность за разжигание расовой, национальной и религиозной вражды, а также за другие "преступления ненависти" по уголовному праву зарубежных стран / О.С. Капинус, В.Н. Додонов [Электронный ресурс] – Режим доступа <http://www.durex-promo.ru/index.php?ds=1423481> – Название с экрана.
18. Во Франции осужден политик, сомневающийся в Холокосте [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://korrespondent.net/world/176092-vo-francii-osuzhden-politik-somnevayushchijsya-v-holokoste> – Название с экрана.
19. Антисемитизм норвежский [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.jewish.ru/history/hatred/2009/12/news994280427.php>. – Название с экрана; В Норвегии требуют отставки депутата за отрицание Холокоста [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.jewish.ru/news/world/2011/03/news994294819.php> – Название с экрана.
20. Хапаева Д. Свобода истории – это свобода всех / Дина Хапаева. [Электронный ресурс]. – Режим доступа – <http://russ.ru/pole/Svoboda-istorii-eto-svoboda-vseh> – Название с экрана.
21. Council of Europe resolution 1481 [Electronic resource]. – Regime of access: http://en.wikipedia.org/wiki/Council_of_Europe_resolution_1481. – Title from screen.
22. Коммунистические преступления (законодательство Польши) [Электронный ресурс]. – Режим доступа – [http://ru.wikipedia.org/wiki/Коммунистические_преступления_\(законодательство_Польши\)](http://ru.wikipedia.org/wiki/Коммунистические_преступления_(законодательство_Польши)) – Название с экрана.
23. Символ страха. У Польщі заборонили радянську символіку [Електронний ресурс] – Режим доступу: - www.kasparov.ru/material.php?id=4B114D6A3E66D – Назва з екрану.
24. Президент Литвы подписал закон о запрете советской символики [Электронный ресурс]. – Режим доступа <http://www.lenta.ru/news/2008/07/01/adamkus/> – Название с экрана.
25. Закон України “Про Голодомор 1932-1933 років в Україні” // Відомості Верховної Ради України. – 2006 – № 50. – ст.504.
26. Указ Президента України Про присвоєння С. Бандері звання Герой України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/46/2010> – Назва з екрану.
27. European Parliament resolution on Ukraine [Electronic resource]. – Regime of access: <http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?type=MOTION&reference=B7-2010-0120&format=XML&language=EN> – Title from screen.; Wiesenthal Center Blasts Ukrainian Honor For Nazi Collaborator

- [Electronic resource]. – Regime of access: <http://www.wiesenthal.com/site/apps/nlnet/content2.aspx?c=IsKWLbPJLnF&b=4441467&ct=7922775>. – Title from screen.
28. Указ Президента РФ Дмитрия Медведева № 549 “О Комиссии при Президенте Российской Федерации по противодействию попыткам фальсификации истории в ущерб интересам России [Электронный ресурс]. – Режим доступа – <http://document.kremlin.ru/doc.asp?ID=052421> – Название с экрана.
 29. Проект: Федеральный закон “О противодействии реабилитации в новых независимых государствах на территории бывшего Союза ССР нацизма, нацистских преступников и их пособников” [Электронный ресурс]. – Режим доступа <http://www.article19.org/data/files/pdfs/laws/russia-memory-law.pdf> – Название с экрана.
 30. Открытое письмо о необходимости прекратить преследование ученых [Электронный ресурс]. – Режим доступа – <http://war.militera.b.qip.ru/?1-6-80-00000439-000-0-0-1256849071>. Название с экрана.

Маклюк О.Н. Мемориальное законодательство в странах Европы: проблема регулирования исторической памяти

Статья посвящена анализу законодательного вмешательства государств в регулирование исторических вопросов. Автор представил “мемориальные законы”, как один из механизмов реализации политики памяти, которую проводят страны Европы на современном этапе трансформации.

Ключевые слова: историческая память, политика памяти, историческое сознание, “мемориальные законы”.

Maklyuk O.M. Memorial legislation in the countries of Europe: problem of adjusting of the historical memory

The article is devoted to the analysis of the legislative intervention of the state to the adjusting of historical questions. The author presented the “memorial laws” as one of mechanisms of realization of policy of memory, which is conducted by the countries of Europe on the current stage of transformation.

Keywords: historical memory, politics of memory, historical consciousness, “memorial laws”.

УДК 303.446.4+94(477)

I. Б. Наумова

ПРОБЛЕМИ ІСТОРИЧНОЇ ПАМ'ЯТІ В СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ: ІСТОРІОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ

Аналізуються сучасні дослідження українських науковців з питань формування та функціонування історичної пам'яті. Окреслено процеси, що впливають на стан наукової розробки проблеми.

Ключові слова: історична пам'ять, історіографія, дослідження, національна ідентичність, політика пам'яті.

Сучасний етап розвитку України характеризується докорінними змінами в усіх сферах суспільного життя. Держава перебуває на історичному роздоріжжі. В якому напрямку рухатися далі? Який суспільний ідеал сповідувати? Що запозичити з минулого, а від чого відмовитися? Відповіді на ці питання хвилюють усіх небайдужих людей, а також науковців, які намагаються дослідити складні процеси нашого минулого й сьогодення.

Здатність нації через покоління зберігати і транслювати свою духовну й культурну самобутність, свою історичну спадщину забезпечує духовні аспекти розвитку державності. І не останню роль тут грає історична пам'ять, яка нерозривно об'єднує різні покоління, забезпечує спадкоємність морально-духовних цінностей і, таким чином, зберігає духовний код нації.

Мета статті полягає у висвітленні основних, з точки зору автора, напрямів дослідження формування та функціонування історичної пам'яті в Україні після 1991 року.

Суперечливість та складність державотворчих та етнонаціональних процесів в Україні потребує системного наукового погляду на феномен історичної та національної пам'яті, уважної оцінки її сучасного стану, впливу на формування національної ідентичності та подальших трансформацій.

За останні роки зацікавлення феноменом історичної пам'яті помітно зросло. Аналітики зазначають, що майбутнє державності залежить багато в чому від інтерпретації минулого. Ситуація ускладнюється, коли «в спільноті, що являє собою народ однієї країни, функціонує декілька різних за змістом канонів «історичної пам'яті» [1].

Сьогодні зростає кількість досліджень різних аспектів історичної пам'яті, її формування та функціонування, що потребує періодичних історіографічних оглядів. Як зазначає Л. Зашкільняк «наукова парадигма історіописання, яких би моделей вона не дотримувалась, хоча і здатна дати науковий, тобто раціонально пояснений образ об'єкта дослідження в його предметному представленні, все ж не спроможна забезпечити адекватного знання про об'єкт в цілому, оскільки певна кількість рис і властивостей завжди залишатиметься поза вивченням. Тому наукова історіографія завжди творить і творитиме «вибірковий» образ минулого, який порівняно швидко застаріватиме, перетворюючись на стереотип і поступаючись його новій версії, представленій під іншим «кутом зору» [2, с.860]. Зважаючи на стрімке зростання